

Yslam sağy däl

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Yslam sağy däl YSLAM SAGÇY DÄL

Soradym:

Bileleşmek üçin özüňden gecip, başgasyna boýun egmek hökmanmyka? Bilkent deklarasiýasynda nämüçin Atatürk ýok?

Şu sowallardan käbir okyjylar «Saadet» partiýasyny (SP) göz öňüne tutýandyr öýdüpdir! Men Erbakanyň ömürbeýanyny ýazan žurnalist. «Milli Görüş» maksatnamasynyň häzirki JHP-den has çepcidigini bilýärin. Mysal üçin... 1974-nji ýylда JHP-MSP koalizasion hökümetiň protokolyna seredilse, näme diýmek isleýändigime düşünerler...

SP altytaraplaýyn stolda neoliberalizme berk garşylyk görkezen ýeke-täk partiýa.

Ikibaşdan gürrüň açyldy. Goýuň JHP-ni bir gapdala, sowaly iň başyndan bereýin:

– Marksistler bilen yslamçylar bileleşip hereket edip bilermi? Ilki bilen jogaby «amala aşyrma döwürleriniň» daşynda tutmak gerek, sebäbi ideal motiw bilen häkimiyete gelenleriň eden gynandyryjy işleri boldy. Mugawyá ýaly...

Onsoňam, marksizm bilen yslamyň ezilenler bileleşigi şaha garşy göreşip, Eýranda rewolýusiýa geçirdi. Rewolýusiýadan soň Tähran tüçjarylarynyň täsirindäki Homeýni häkimiyetiniň çepçileri ýok etmegi taryhy ýaranlyga uly zarba urdy. Her niçik-de bolsa:

Oňyn mysallaram ýok däl: gyýtaklaýyn alanda harijiler, käbir gatlaklary bilen mutezile, dolulygyna diýen ýaly karmatiler... Bular düýnүň «marksistleridi!»

Şol sanda, maddy üýtgeşmeleri inkär edýän dogmatik yslamçylar bilen dogmatik marksistleri bu çekişmäniň daşynda tutmalydyrys.

Marksizm gürrüñsiz Ýewropada döredi. Renessansy yzagalak buthana garşy goran marksizm muňa meňzeşini metjit üçin etdimi? Ýok. Çünkü:

Teoriýasyny ýewropa argumentleriniň üstünde oturdan «tradision çepçilerden» başga bolýan zatlaryň goşandy bilen marksizm ýerlileşdi. Şeýdibem, Hezreti Muhammediň (s.a.w) renessansçy rewolýusioner şahsyýeti öň hatara çykaryldy.

Gürrüňi açaýyn:

• MARKSYŇ MUSULMAN YOLDAŞLARY

Marksizmiň yslamyň içinden taglymyny-doktrinasyny gözlemegi we tapmagy şu günüň meselesi däl.

Yslamyň ahlak gyradeňligine, mülkiyeti çäklendirme islegine, «synpy» köküne degişli ilkinji ýaňzytmany berenler Kerim Sadi (A.Jerrahogly), Abidin Nesimi, Hikmet Kywyljymly boldy.

Kywyljymlynyň özboluşly taryh tezislerinden “Alla, pyamber, kitap” eseri yslamyň jemgyýetçilik düzgünini analizlän iň gowy işdir. Ondan öñinçäsi-de bar:

Sinopda sürgün durmuşyny ýaşan Melami Terlikçi Salih, (gelejegin TKP lideri) Mustafa Suphini türkçülükden sosializme gönükdirmedimi? Melami şeýhi Mejdi Tolun Balkan federasiýasy utopiýasyny «sosializme» esaslanýan teoriýa esasynda işläp düzmedimi? Melamileriň kitabyny ýazan Abdylbaky Gölbynarlynyň üstünden TKP sebäpli iş gozgalmadymy?

Nazym Hikmetiň «Şeýh Bedretdin» poemasynda suratlandyran ruhanysy tekgeleriň çünkünde deri düşenip oturan biri däl-de, gozgalaňcy rewolýusion “komünizan” maksatly hereketiň öňbaşçysy dälmidi? Nuretdin Topçynyň, Jemil Mericiň işlerini ýatdan çykaryp bolarmy? Mihri Belli Dogan Awjyogly bilen bile Fransiýanyň Kommunistik partiýasından Rože Garodiniň “Sosializm we yslamyýet” kitabyny terjime etmedilermi? Diňe bizde däl... «Musulman doganlaryň» çepçi ganatynyň lideri siriýaly Mustafa Sybaýyň ýa-da özünü «hudaýparaz sosialist» diýip tanadan eýranly Ali Şeriatiniň gözleglerini undup bolarmy?

Atlary uzaltmaýyn:

- **GARŞYLYGYM BAR**

Taryh sahnasyna VII asyrda «rewolýusion ýüzi» bilen çykan yslamyň marksizm bilen bileleşmegi nämüçin geň galdyrmaly? Bu ezýän bilen ezilýän arasyndaky taryhy zerurlyk. Bu özeninde ezilýänleriň halas edilmegini maksat edinýän marksizm bilen yslamyň sintezi.

Mugawyýanyň “patyşalyggyna” garşı çykandygy üçin çöle sürgün edilen Ebuzer Gifari bilen Karl Marksyň iň gowy görýän rewolýusioneri, Rimiň gullar gozgalaňynyň serdary Spartagyň arasynda näme tapawut bar?

Hawa, marksizm dünýädäki dürli jemgyyetleriň dürli-dürli ynançlary ýaly medeniyetleri bilen ilki «düşünişme-añlama arkaly» gatnaşyk açdy. Soňra ýurtlatyň özüne mahsus şertlerini göz öňüne tutup, antifeodalizm, antikapitalizm ýaly umumy maksatnamalary işläp düzdi, ýaranlyklary-frontlary gurdy...

Ýagdaý şeýle bolsa: Gije-gündiz marksizme agzyndan gelen paýış sözünü aýdýan yñdarma dindarsumaklaryň bü ötegeçmeleriniň sebäbi nämekä? Dini gysymyna gusyp, gatlaklara garşı köşesdiriji «serişde» hökmünde ulanan agalyk ediji güýçler, meseläni synpy çaknyşyklardan, eksplutasiýadan, imperializmden çykaryp, «ynançly-ynançsyz» dilemmasyna sokdy... Adamyň juzy-eradasyny ýok etdiler.

Ýogsam bolmasa, yslamçylaryň «hakykata boýun egen» marksistleri «hanif» görmeleri gerek dälmى?

Beýleki bir ýandan şuny-da goşsam gowy bolar:

Köplenç tebigy ylymlar bilen birlikde agzalýan pozitiwist usul sosial ylymlar babatda-da ulanylyp, dini çetlesdirdi. Nämüçin jemgyyetçilik hakykatyny şunuň daşyndan gözleýän istorizm marksistleri we yslamçylary birleşdirip bilmeli däl? Lenin «akyllı idealizmiň (ynanjyň) akyllı materializme akmak materializmden has ýakyndygyny» aýtmadymy näme?

Uzyn sözüň keltesi:

Bileleşmelere garşı çykamok. Ýöne sağy röwüş berlen JHP-niň täze syýasy pozisiýasyna garşylyggym bar.

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 18.03.2022 ý. Publisistika